

ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

INVESTMENT POLICY OF TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT OF UKRAINIAN INDUSTRY

Любов ФЕДУЛОВА,
доктор економічних наук,
Інститут економіки та прогнозування
НАН України, Київ

Lyubov FEDULOVA,
PhD Economics,
Institute for Economics and Forecasting,
Ukrainian NAS, Kyiv

Низка тенденцій, які нині можна спостерігати стосовно розвитку глобальних і макроекономічних умов існування економічної політики країн, які наполегливо прагнуть реального зростання та структурних зрушень в економіці, залишатимуться актуальними протягом найближчих десятиріч.

Це, зокрема: постійне зростання продуктивності, оскільки конкуренція сприяє нововведенням; зниження ступеня державного регулювання; розвиток практики зарубіжних інвестицій та міжнародного обміну технологіями; інтеграція зростаючої кількості країн, у тому числі й тих, які мають великі внутрішні ринки, у світову економіку, що в цілому сприяє технологічному розвитку тощо.

За таких умов економіці України, а особливо її промислового комплексу, все складніше досягати економічного зростання без здійснення технологічної модернізації й відповідної інвестиційної політики. Регулювання економіки вимагає системного підходу в знаходженні дєздатних елементів розвитку у всьому спектрі відносин. Відсутність системного підходу до формування інвестиційної політики, недостатня реалізованість державних цільових програм, об'єктивних методів оцінки економічної ефективності інвестицій в окремих секторах промислового комплексу гостро ставить питання про дослідження даної проблеми.

З огляду на різнобічність проблематики інвестицій, її взаємозв'язок з усіма аспектами функціонування економічної системи, питання активізації інвестиційного процесу вивчалися багатьма вітчизняними й закордонними вченими різних шкіл і наукових напрямів. Зокрема, теоретичні й методологічні аспекти активізації інвестиційних процесів розглядалися в роботах С.Глазьева, В.Івантера, В.Маєвського та ін. Розвиток методологічних основ інвестування, підвищення інвестиційної активності пов'язують з іменами таких вчених, як І.Бланк, Д.Бейлі, Ф.Блек, Р.Брейлі, Дж.Кейнс, Д.Тобін, Б.Фішер, У.Шарп, Й.Шумпетер та ін. Наукові праці зазначених авторів широко відомі й визнані серед вчених-економістів.

Однак розгляд проблем інвестиційної політики недостатньо повно відображає специфіку розвитку промислових комплексів у розрізі окремих секторів та рівнів технологічності. У цьому зв'язку все більш актуальними стають методологічні й методичні основи управління інвестиціями, що включають економічні й організаційні елементи активізації інвестиційних процесів з урахуванням особливостей і пріоритетів розвитку вітчизняної промисловості.

Мета статті – визначити тенденції інвестування в промисловість та розкрити шляхи розвитку інвестиційної політики у напрямі забезпечення технологічного розвитку.

У нинішніх умовах прагнення до економічного зростання можна реалізувати тільки при застосуванні більш нових, удосконалених технологічних факторів. У цьому випадку застосування інноваційних технологій відіграє ключову роль. При-

родно, що інновації орієнтовані в першу чергу на одержання прибутку, тому їхня поява на ринку й інвестування коштів в інноваційний бізнес є досить привабливим проектом для інвесторів. Як правило, певну частину інвестицій в інновації бере на себе держава, тому роль держави дуже важлива

в цій сфері діяльності. Наприклад, у США частка державних інвестицій в інноваційний розвиток Силіконової долини в 2009 році становила 5 млрд. доларів, тоді як приватними інвесторами у тому ж 2009 на проекти Силіконової долини було інвестовано 32 млрд. доларів.

Інвестиції, й у першу чергу реальні інвестиції, тобто капітальні вкладення, відіграють винятково важливу роль в економіці країни й будь-якого підприємства, тому що вони є основою для: систематичного відновлення основних виробничих фондів підприємства й здійснення політики розширеного відтворення; прискорення науково-технологічного розвитку й поліпшення якості продукції; структурної перебудови суспільного виробництва й збалансованого розвитку всіх галузей національного господарства; створення необхідної ресурсної бази промисловості; охорони природного середовища й досягнення інших цілей.

Результативність процесу управління інвестиційним процесом в українських умовах багато в чому залежить від того, на якій стадії масштабної перебудови промислової технологічної структури знаходиться національна економіка. Саме на цьому етапі необхідна не тільки координація економічної діяльності з боку держави, а й застосування особливих механізмів узгодження інтересів економічних суб'єктів, що беруть участь в інвестиційному процесі. Як показує практика, основною інвестиційною проблемою є нерівномірність інвестування в окремих напрямках, що консервує технологічне відставання ряду галузей/видів економічної діяльності промисловості, модернізація яких необхідна для подолання технологічної відсталості й розвитку економіки в цілому. Зазначене можна довести, виявивши тенденції інвестування на основі даних офіційної статистики. Так, питома вага інвестицій в основний капітал

промисловості України в загальному обсязі інвестицій за період 2003-2011 років суттєво не змінилася (табл. 1). І навіть у кризові 2008-2009 обвальних змін не відбулося. За січень-вересень 2012 року порівняно з відповідним періодом 2011 обсяги капітальних інвестицій у промисловість зросли на 7,1%. Це насамперед зумовлено збільшенням (на 24,5%) інвестицій у розвиток добувної промисловості та (на 4,5%) в підприємства з виробництва і розподілення електроенергії, газу та води, частка яких становила 11,1 та 8,2% від усіх капіталовкладень у промисловість відповідно.

Однак на тлі задовільного тренду збільшення частки інвестицій у добувну промисловість підприємства з виробництва та розподілення електроенергії, газу та води протягом 2010-2011 років спостерігався понижуючий тренд інвес-

Виявлено та охарактеризовано тенденції інвестування в українську промисловість та визначено шляхи розвитку інвестиційної політики в напрямі забезпечення технологічного розвитку, серед яких розгортання нових макротехнологій на основі прогнозних опрацювань у рамках форсайта згідно з довгими циклами кон'юнктури, формування процесної взаємодії технологічно взаємозалежних секторів промисловості для реалізації конкурентних переваг як засобу організації потенційних «полів росту» конкурентоспроможності.

It is exposed and described the tendency of investing in Ukrainian industry and the ways of development of investment policy in the direction of providing of technological development are determined, among which development of new macrotechnologies on the basis of prognosis developments within the framework of forecasting in obedience to the long cycles of the state of affairs, forming of process co-operation technologically of interdependent sectors of industry for realization the competitive edges as mean of organization of potential «poles of growth» of competitiveness.

Таблиця 1. **Питома вага інвестицій в основний капітал видів промислової діяльності у загальному обсязі інвестицій, %**

Види промислової діяльності	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Економіка України – усього	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Промисловість України – усього	38,7	37,2	37,6	35,8	34,1	32,9	37,9	38,9	36,23
Добувна промисловість	8,9	8,4	8,7	6,9	6,4	7,2	9,2	10,4	10,33
добування паливно-енергетичних корисних копалин	6,9	6,5	6,5	4,9	4,5	4,7	6,7	7,0	6,60
добування корисних копалин, крім паливно-енергетичних	1,9	1,9	2,2	1,9	1,9	2,5	2,4	3,4	3,73
Переробна промисловість	22,8	22,0	24,1	24,0	23,8	21,0	23,3	22,7	17,3
виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	8,1	6,6	6,9	6,6	6,3	5,6	6,9	5,5	5,1
легка промисловість	0,5	0,5	0,5	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,21
текстильне виробництво; виробництво одягу, хутра та виробів з хутра	0,4	0,4	0,4	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,17
виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,05
оброблення деревини та виробництво виробів з деревини, крім меблів	0,4	0,5	0,7	0,6	0,5	0,3	0,9	1,3	0,82
целюлозно-паперове виробництво; видавнича діяльність	1,1	1,0	0,9	1,0	1,0	1,1	0,9	0,5	0,53
виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	2,1	1,8	2,1	1,5	1,1	0,9	1,2	1,2	0,61
хімічна та нафтохімічна промисловість	1,7	2,2	2,6	2,1	1,9	2,2	3,1	4,8	1,94
хімічне виробництво	1,2	1,5	1,8	1,3	1,2	1,5	2,5	4,3	1,54
виробництво гумових та пластмасових виробів	0,6	0,8	0,7	0,8	0,6	0,7	0,6	0,5	0,40
виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	1,4	1,7	1,6	3,0	3,5	3,0	3,1	2,2	1,50
металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів	4,0	4,3	6,0	5,6	5,9	4,5	4,4	3,4	3,79
Машинобудування	3,2	3,0	2,4	2,9	2,8	2,7	2,4	2,9	2,47
Виробництво машин та устаткування	1,1	1,1	0,9	1,0	0,9	0,8	0,9	0,9	0,82
Виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування	1,0	0,9	0,7	0,8	0,7	0,8	0,7	1,0	0,52
Виробництво транспортних засобів та устаткування	1,1	1,0	0,8	1,1	1,2	1,1	0,7	1,0	1,13
інші галузі промисловості	0,5	0,4	0,3	0,4	0,4	0,5	0,2	0,5	0,37
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	6,9	6,8	4,8	4,8	3,9	4,7	5,5	5,8	8,57

Джерело: складено за даними [4]; розрахунки автора

тицій у переробну промисловість (17,3% у 2011 році проти 22,7% у 2010 та 23,3% у 2009) і зменшення на 2,1% за січень-вересень 2012 року.

Інвестиційну привабливість української переробної промисловості продовжують обмежувати деякі внутрішні властивості (їх ми детально аналізували в роботах [1-2]), що ускладнює зростання її ефективності. До таких слід віднести:

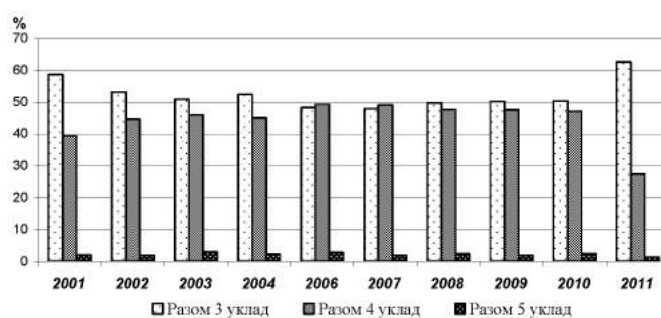
- 1) відсутність технологічної та виробничо-організаційної структури, що проявляється у невідповідності як вимогам ринку, так і сучасним формам ведення бізнесу;
- 2) неможливість використання оборонно-орієнтованих потужностей у цивільних цілях;
- 3) наднормативний (у деяких випадках до 80%) фізичний, а також і моральний знос основних фондів, їх активної частини;
- 4) вкрай низька продуктивність праці, обмежена навіть на внутрішньому ринку конкурентоспроможність продукції високих технологій;
- 5) небезпечна залежність інвестиційних ресурсів від кон'юнктури на світових сировинних ринках тощо.

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій в Україні, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств і організацій, за рахунок яких, зокрема, в січні-вересні 2012 року освоєно 61,2% капіталовкладень. Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 17,5%. За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 4,5% та 1,9% капітальних інвестицій. Як справедливо наголошується в аналітичних матеріалах Мінекономрозвитку України, така структура джерел фінансування капітальних інвестицій, зокрема домінування в ній внесків за рахунок власних коштів підприємств, ставить у залежність розвиток підприємств та їх інвестиційну активність від їх прибутковості.

Здійснені нами аналітичні розрахунки показують, що динаміка частки інвестицій в основний капітал у розрізі технологічних укладів за період 2001-2010 років мала майже постійний характер, окрім 2011, коли відбулося різке збільшення частки інвестицій в основний капітал виробництв 3-го технологічного укладу на тлі також різкого скорочення інвестицій у виробництва 4-го технологічного укладу та постійно низького рівня інвестування у високотехнологічний сектор промислового виробництва (рис. 1).

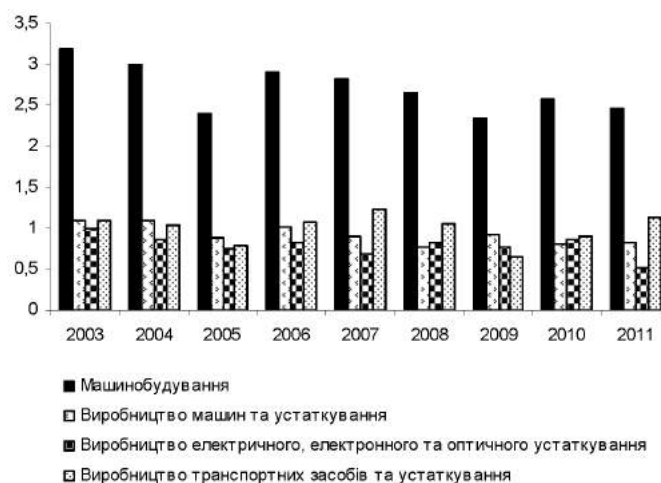
Вкрай незадовільною є тенденція наявності низької частки інвестицій у машинобудування (рис. 2) – «серце» промисловості, а питома вага

Рис. 1. **Динаміка частки інвестицій в основний капітал по технологічних укладах за період 2001-2010 років**

Джерело: складено за даними [4]; розрахунки автора

Рис. 2. **Питома вага інвестицій в основний капітал машинобудування у загальному обсязі інвестицій**

Джерело: складено за даними [4]; розрахунки автора

Таблиця 2. Джерела фінансування інноваційної діяльності, млн. грн.

Рік	Власних	Державного бюджету	Іноземних інвесторів	Інші джерела
2000	1399,3	7,7	133,1	217,0
2001	1654,0	55,8	58,5	203,1
2002	2141,8	45,5	264,1	562,4
2003	2148,4	93,0	130,0	688,4
2004	3501,5	63,4	112,4	857,3
2005	5045,4	28,1	157,9	520,2
2006	5211,4	114,4	176,2	658,0
2007	7999,6	144,8	321,8	2384,7
2008	7264,0	336,9	115,4	4277,9
2009	5169,4	127,0	1512,9	1140,6
2010	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	7585,6	149,2	56,9	994,7

Джерело: складено за даними [5]

інвестицій у виробництва електричного, електронного та оптичного устаткування (в основному виробництва п'ятого технологічного укладу) за період 2003-2011 років не перевищила й 1%, а в 2011 скоротилася до 0,52% (у 10 разів менше, ніж у добувну промисловість!). І це при постійних розмовах урядовців про розвиток високотехнологічного виробництва.

З наведеними вище цифрами корелюють дані стосовно обвального зниження у 2011 році обсягів фінансування інноваційної діяльності українських промислових підприємств (табл. 2) з боку іноземних інвесторів (56,9 млн. грн. у 2011 році проти 2411,4 млн. грн. у 2010, що навіть нижче рівня 2001 року).

Протягом 2000-2011 (окрім кризового 2009 та посткризового 2010) спостерігалася ще одна тенденція – постійне збільшення суми загального обсягу витрат промислових підприємств за окремими напрямками інноваційної діяльності (рис. 3) (однак це лише у фактичних цінах), проте в цій сумі придбання нових технологій в середньому становило лише 3-4%, а придбання машин, обладнання, установок, інших основних засобів – 60-70%, що свідчить про наявність загрози власній науково-технологічній базі.

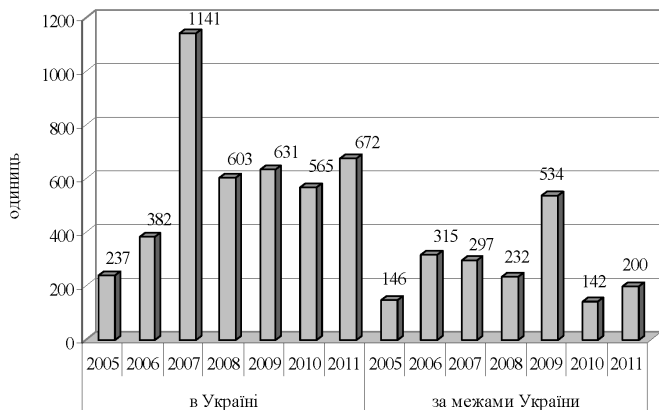
Згідно з офіційною статистикою у 2011 році з метою здійснення нововведень 195 промислових підприємств придбали 872 технології, 200 з яких – за межами України. Із загальної кількості технологій 474 придбано разом з устаткуванням, 154 – як результат досліджень і розробок, 124 – із цілеспрямованим прийомом на роботу кваліфікованих фахівців, 70 – за договорами на придбання прав на патенти, за ліцензіями на використання винаходів, промислових зразків, корисних моделей, 37 – за угодами на придбання технологій та ноу-хау. Загалом процес трансферу технологій протягом 2005-2011 років характеризувався строкатою динамікою (рис. 4-рис. 5), а в частині передання технологій, особливо за межі України, продовжує залишатися жалюгідним за кількістю.

Звідси простежується, що цілком закономірно, вкрай низький стан інвестицій в нематеріальні активи, зокрема 3,63% від загального обсягу капітальних інвестицій у 2011 році (рис. 6). При цьому відсутня мотивація інноваторів, з одного боку, через несформований попит до інновацій вітчизняних підприємств, а з другого боку, з огляду на відсутність політики формування внутрішнього ринку, в тому числі й ринку вітчизняних інновацій.

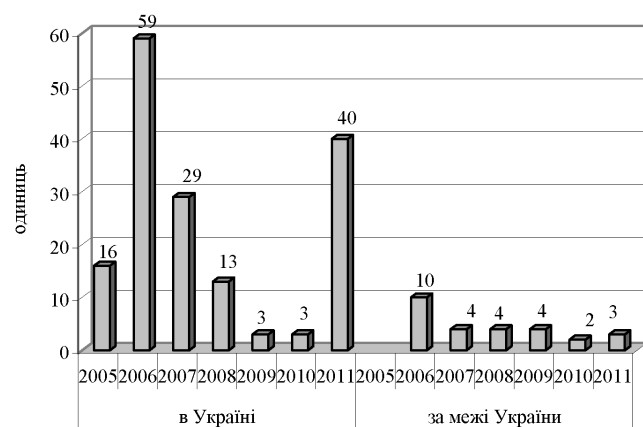
Ресурсні можливості українських підприємств є серйозним фактором, що обмежує розвиток інноваційної діяльності. Досягнуті масштаби інвестицій в інновації неадекватні завданням переведення економіки на нову модель зростання й не дозволяють здійснити радикальне відновлення основного капіталу та підвищити конкурентоспроможність продукції. На цьому тлі все більш дорогим і вже практично недоступним стає упровадження радикальних інновацій, що охоплюють повний цикл робіт – від спеціалізованих досліджень і розробок до технологічної підготовки виробництва й випуску принципово нової продукції. Підприємства можуть дозволити собі лише дрібні вдосконалення продукції,

Рис. 3. Розподіл загального обсягу витрат за окремими напрямками інноваційної діяльності

Джерело: складено за даними: стат. зб. «Наукова та інноваційна діяльність в Україні» за відповідні роки

Рис. 4. Придбання нових технологій

Джерело: складено за даними: стат. зб. «Наукова та інноваційна діяльність в Україні» за відповідні роки

Рис. 5. Передання нових технологій

Джерело: складено за даними: стат. зб. «Наукова та інноваційна діяльність в Україні» за відповідні роки

що випускається, або копіювання вже відомих на ринку продуктів, послуг чи технологій, що стало типовим видом інновацій в українській економіці. У цілому за рівнем інтенсивності інвестицій у технологічні інновації Україна відстає від європейських країн. Тільки в Литві, Греції й Туреччині він ще нижчий (0,4-1,2%); у Швеції він досягає 5,5%, у Німеччині – 4,7%. Компанії провідних європейських країн опираються на більш прогресивну технологічну базу. Вони набагато сильніше орієнтовані на підвищення рівня новизни й конкурентоспроможності інновацій, інвестуючи значні фінансові ресурси в науково-технічні розробки, причому ті, що виконуються переважно власними силами.

Процес трансферу технологій тісно пов'язаний з прямими іноземними інвестиціями, які розглядаються не тільки як додаткове джерело для внутрішніх капіталовкладень, а й як засіб одержання доступу до нових,

Таблиця 3. Структура прямих іноземних інвестицій зарубіжних країн в економіку України у 2001-2011 роках за видами економічної діяльності та технологічними секторами

Сектор технологій	Вид економічної діяльності	Частка в загальному обсязі, %										
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	Усього	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
низьких	Добувна промисловість	4,8	-3,0	1,9	2,1	1,9	1,9	3,6	2,8	2,8	2,7	3,0
	Виробництво інших неметалевих мінеральних виробів	3,9	3,4	2,3	2,3	1,3	1,8	2,4	2,0	2,1	1,8	1,8
	Металургія та обробка металу	10,4	5,5	3,8	5,1	7,5	6,6	5,7	3,8	3,5	13,3	12,3
	Виробництво та розподіл електроенергії, газу та води	8,9	0,2	-0,2	0,4	0,3	0,3	0,5	0,4	0,4	0,8	1,4
	Усього	28,0	6,0	7,8	9,7	11,0	10,6	12,2	9,0	8,8	18,6	18,5
середніх	Харчова промисловість і переробка сільськогосподарських продуктів	1,8	5,7	10,6	13,5	7,2	6,0	5,3	4,6	4,6	4,2	4,2
	Легка промисловість	1,1	2,9	1,9	1,4	0,8	0,6	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3
	Виробництво деревини та видів із деревини	2,1	2,2	2,2	1,6	1,0	1,0	0,8	0,7	0,7	0,6	0,6
	Целюлозно-паперова промисловість	1,3	4,9	3,1	1,8	1,0	0,7	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5
	Виробництво коксу, продуктів нафтопереробки	4,3	1,9	-0,6	2,6	1,3	1,0	1,1	0,9	1,1	1,0	0,9
	Хімічна та нафтохімічна промисловість	-1,3	2,6	4,8	5,6	3,6	3,3	2,8	2,7	3,0	3,0	2,8
Усього	9,4	20,1	22,0	26,5	14,9	12,6	11,1	9,9	10,4	9,6	9,3	
високих	Машинобудування (виробництво машин, електричного, транспортного та електронного устаткування)	17,8	21,3	10,5	8,1	4,2	4,3	3,6	3,1	2,7	2,6	2,5
	Усього	17,8	21,3	10,5	8,1	4,2	4,3	3,6	3,1	2,7	2,6	2,5

Джерело: розраховано за даними [5] за відповідні роки

більш досконалих технологій, до системи збуту на зовнішніх ринках, до нових джерел фінансування. Іноземні інвестиції можуть сприяти прискоренню створення нових виробництв.

За оцінками ЮНКТАД [3], у світі протягом 2011 року суттєві зміни відзначалися в галузевій структурі ПІІ. У добувну промисловість після дворічного скорочення приплив ПІІ зріс у 2011 році на 43% – до 200 млрд. дол. У секторі послуг збільшення припливу ПІІ становило 16% – до 570 млрд. дол., головним чином за рахунок сфери фінансів, а в обробній промисловості всього 6% – до 660 млрд. дол., причому найбільше зростання спостерігалось в харчовій і хімічній галузях, тоді як приплив ПІІ в автомобілебудування скоротився на 15%. Крім того, експерти ЮНКТАД також проаналізували політики держав стосовно ПІІ, зокрема спроби досягти оптимального співвідношення між лібералізацією інвестиційних режимів і регулюванням у провідних галузях промисловості для запобігання «експорту» робочих місць. У доповіді зазначається, що доти, поки триває економічна криза, є підвищений ризик протекціоністських заходів відносно інвестицій. А суперечливі зміни державної політики й відповідні зміни в законодавство можуть привести до негативних наслідків після припливу в країну ПІІ. Інший важливий висновок, отриманий після обчислення індексу частки ПІІ¹,

полягає в тому, що політика держави повинна бути переорієнтована на те, щоб «заманювати» інвестора в ті сектори, де ефект від інвестування буде максимальним для економіки. Тобто приріст інвестицій має впливати в кінцевому підсумку й на такі показники, як рівень безробіття, величина заробітної плати, вкладення в НДДКР.

Для України, як і у випадку з інвестиціями у виробництво за технологічними укладами, протягом 2010-2011 років намітилася тенденція збільшення їх частки у низькотехнологічні виробництва (відповідно 18,6% та 18,5% проти 8,8% у 2009), зниження частки ПІІ у середньотехнологічні виробництва (за статистичними спостереженнями цей процес зниження розпочався ще з 2005 року – зокрема, закінчився етап масштабної технологічної модернізації харчової промисловості), різке зниження ПІІ у високотехнологічні виробництва ще у 2003 році (табл. 3) та, як наслідок, майже повна їх втрата.

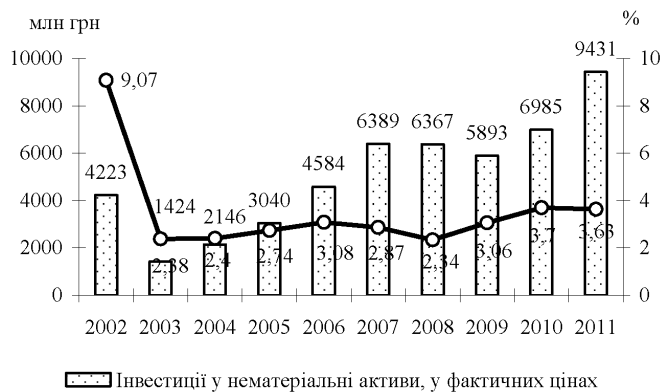
Натомість у Європейському Союзі на початку глобальної фінансово-економічної кризи валові інвестиції у виробництво високотехнологічних товарів були непорівняно значними щодо українських реалій у цьому напрямі (табл. 4).

Несприятливий інвестиційний клімат (нестабільна економічна ситуація в країні, уповільнення економічних реформ, високий рівень оподаткування підприємств, зростання злочинів в економічній сфері, низький рівень розвитку інфраструктури, нестабільність законодавства, корупція, низька купівельна спроможність населення, високий рівень ризику) є основною перешкодою у залученні вагомих інвестицій у промисловість України. Результати експертних оцінок свідчать про досить низьку привабливість України як приймаючої країни, оскільки в різних рейтингах вона посідає досить низькі позиції. Зокрема, в рейтингу The Global Competitiveness Report 2012–2013 серед показників субіндексу технологічної готовності для України ПІІ та трансфер технологій мали найнижчі значення (рис. 7).

Сучасна державна економічна політика спрямована переважно на вирішення тактичних проблем промислового розвитку. Однак поточні завдання не завжди погоджені зі стратегічними цілями промислового розвитку країни. Варто мати на увазі, що конкурентоспроможність господарюючих суб'єктів, інноваційна діяльність яких ґрунтується на використанні закордонних технологій, поки що значно вища, ніж на підприємствах, які орієнтуються на розвиток власних наукомістких виробництв.

Крім того, неможливість України скористатися вигодами прямого іноземного інвестування, особливо в частині технологічної модернізації

Рис. 6. Динаміка інвестицій у нематеріальні активи

Джерело: складено за даними [4]; розрахунки автора

Таблиця 4. Економічна статистика виробництв високотехнологічних товарів деяких країн-членів ЄС у 2008 році

Країна	Кількість підприємств	Товарообіг, млн. євро	Вартість, млн. євро	Додана вартість, млн. євро	Валові інвестиції, млн. євро
ЄС-27	49621	545722	484389	159674	16238
Чеська Республіка	3737	12511	12223	1437	535
Данія	641	9934	10289	4354	390
Німеччина	7790	128409	113566	40599	4987
Естонія	126	468	441	113	12
Ірландія	186	49472	46911	14079	957
Іспанія	3219	24202	21235	6683	992
Франція	4538	76202	61281	20344	-
Італія	7379	50120	49101	14029	1715
Кіпр	14	188	187	56	10
Латвія	110	225	229	112	25
Литва	162	305	273	85	23
Угорщина	2684	19961	18417	2717	526
Австрія	672	8477	7570	3052	450
Польща	2382	11527	10613	2889	494
Румунія	1309	2343	2058	618	270
Словенія	326	2077	1955	890	206
Словаччина	268	6297	6029	648	280
Велика Британія	7479	46204	43274	21270	1465

Джерело: Science, technology and innovation in Europe (2012)

виробництва, пояснюється відсутністю послідовної сучасної державної інвестиційної політики, яка пропонувала б диверсифіковані механізми залучення ПІІ в промисловість. Зазначена проблема безпосередньо пов'язана з відсутністю реального курсу на розбудову економіки новітнього технологічного укладу, що, як свідчить ретроспектива, особливо важливо в умовах виходу з кризи, коли активізується фінансова система й здійснюється стрибок на новий технологічний рівень.

Отже, сучасна інвестиційна промислова політика повинна бути гнучкою та варіантною, тому що перспективний етап розвитку економіки України й надалі буде характеризуватися посиленням невизначеності й досить обмеженою передбачуваністю.

Важливим завданням стає розробка нових підходів до її регулювання. У цьому контексті слід зазначити, що з 1 січня 2013 року набирає чинності Закон України від 06.09.2012 №5205 «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць», який визначає основи державної політики в інвестиційній сфері протягом 2013-2032 років щодо стимулювання залучення інвестицій у пріоритетні галузі економіки та спрямований на створення умов для активізації інвестиційної діяльності шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках розвитку економіки задля створення нових робочих місць, розвитку регіонів. Законом також передбачено державну підтримку інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях, особливості оподаткування й оподаткування ввізним митом суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки (зокрема, звільнення від сплати податку на прибуток до 2017 року та звільнення від сплати ввізного мита). Крім того, Законом України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» передбачається необхідність державної реєстрації інвестиційних проектів, а також додатково схвалення таких проектів Кабінетом Міністрів України. Проте це лише «вершина айсберга». У щорічній Доповіді про світові інвестиції 2012 зазначається, що у світі назріла необхідність впровадження нового покоління політики, в основі якої лежать інтегруюче зростання та стійкий розвиток, спрямовані на залучення й отримання вигоди з прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Такий підхід ставить складні завдання перед політичними діячами на національному й міжнародному рівнях.

Розбудова системи державного інвестування має здійснюватися за конкретними напрямами:

□ удосконалення методології розроблення, оцінювання та відбору інвестиційних проектів, а також визначення принципів та механізмів державного інвестування для реалізації проектів, які потребують державної фінансової підтримки;

□ розроблення чітких критеріїв відбору інвестиційних проектів, які потребують державного інвестування або державної фінансової підтримки;

□ визначення як пріоритетних для надання державної фінансової підтримки інвестиційних проектів, спрямованих на розвиток експорторієнтованого та імпортозаміщуючого виробництва, високотехнологічної конкурентоспроможної продукції, розвиток базових секторів економіки, об'єктів електроенергетики, які виробляють електричну енергію з використанням альтернативних джерел енергії;

□ забезпечення розвитку системи прямих державних інвестицій, зокрема на умовах спільного фінансування;

□ забезпечення прозорості процесу державної фінансової підтримки інвестиційних проектів, спрямованих на розв'язання пріоритетних завдань соціально-економічної політики держави, а також здійснення контролю за ефективним використанням бюджетних коштів, наданих для реалізації інвестиційних проектів.

Для забезпечення розвитку інвестиційного ринку й інвестиційної інфраструктури необхідно створити умови для ефективного функціонування інноваційних фінансово-кредитних установ та інвестиційних підприємств, забезпечити становлення й розвиток індустрії прямого інвестування та венчурного капіталу, створити умови для залучення інвестицій на міжнародних ринках капіталу, а також забезпечити розвиток ринку цінних паперів. Важливими складовими має бути забезпечення підвищення ефективності та посилення прозорості функціонування механізмів державно-приватного партнерства, особливо у напрямі розвитку промислових виробництв високотехнологічних укладів на регіональному рівні.

Рис. 7. Показники субіндексу технологічної готовності для України у 2012-2013 роках

Джерело: The Global Competitiveness Report 2012-2013

Для того щоб структурні зрушення, що відбуваються в українській економіці, сприяли підвищенню конкурентоспроможності промисловості, не достатньо окремих галузевих пріоритетів, структурних змін, навіть прогресивних. Об'єктивна необхідність посилення процесної взаємодії технологічно взаємозалежних секторів промисловості для реалізації конкурентних переваг на ринках вимагає розвитку макротехнологій як засобу організації потенційних «полюсів росту» конкурентоспроможності. З точки зору ролі в розвитку промисловості це технології, що здатні якісно перетворити технологічний базис, до їхнього складу входять тільки високоякісні й високотехнологічні виробництва. У ході реалізації промислової політики за принципом макротехнологій за рахунок міжгосподарської технологічної й фінансової взаємодії досягається раціональне використання виробничих ресурсів. Зазначений підхід до структурування промисловості вимагає формування принципово нових вимог технологічного розвитку. Практика успішних індустріальних країн доводить, що утворення інноваційних високотехнологічних відтворювальних комплексів характеризує новий формат сучасної промисловості, що дозволяє оцінювати це структурне зрушення як зміну техніко-економічної й організаційно-управлінської парадигми промислового розвитку.

Створення відповідних передумов повинно активізувати інвестиційний процес у першу чергу в напрямі переходу до нового технологічного укладу, що може бути здійснено тільки за умов пріоритетного відновлення й модернізації техніко-технологічного потенціалу. Державна підтримка має бути пов'язана зі стимулюванням попиту на вітчизняну промислову продукцію, що передбачає двояку мету:

а) створення ефективного попиту на вітчизняні машини й устаткування як потужних стимулів будівництва нових підприємств, що використовують передові технології, а отже, що забезпечують прогресивні структурні перетворення в промисловості;

б) стимулювання внутрішнього попиту на продукцію вітчизняної промисловості для забезпечення технологічної модернізації інших галузей і комплексів.

ВИСНОВКИ

Інвестиційний процес у промисловості України не відповідає сучасним вимогам реалізації інноваційної моделі економічного зростання. Технологічні зміни, особливо на тлі впровадження базових та інфраструктурних науково-технічних інновацій, безпосередньо пов'язані з виробництвом нових наукомістких інвестиційних товарів, які потребують значних цілеспрямованих інноваційних капітальних витрат. Тому за низького

рівня інноваційного інвестування країна втрачає потенційні можливості динамічного розвитку, навіть маючи наукові та проектно-конструкторські розробки своєї науково-технологічної сфери.

Основна проблема низьких інвестиційних вкладень у промисловість України пов'язана насамперед із сукупністю об'єктивних передумов галузевого й міжгалузевого характеру (ризиків, інфраструктура, законодавство, податки тощо), що відображають інвестиційну привабливість промислових комплексів. Дослідження показали, що інвестиційна привабливість у розрізі основних видів економічної діяльності у межах технологічних секторів має досить високий ступінь варіації. Якщо розглядати поточну ситуацію з інвестуванням у технологічний розвиток, то необхідно вказати на два фактори: дефіцит інвестицій і дефіцит проектів, підготовлених для інвестування. Кризові явища не означають призупинення процесу розвитку, але вказують на проблеми поточних і старих традиційних галузей індустрії, старі технології. Найкращий вихід – помінати і технологічну базу, і бізнес-модель діяльності промислових підприємств. Отже, вихід із кризи – це не тільки подолання фінансових розривів, а й перехід до запуску наступного технологічного циклу.

В умовах низької інвестиційної активності в промисловість відтворювальні, міжгалузеві, технологічні проблеми не можуть бути вирішені в рамках поточної виробничо-господарської діяльності окремих підприємств. Вони вимагають взаємозалежної системи стратегічних рішень на рівні національної економіки. Пріоритетом інвестиційної політики в промисловості мають стати виявлення й розгортання нових макротехнологій на основі прогнозних опрацювань у рамках форсайта згідно з довгими циклами кон'юнктури. Структура фінансування НДДКР, процес комерціалізації нововведень повинні відповідати стратегічному завданню позиції лідерів на світових технологічних ринках.

ПОЯСНЕННЯ

¹ Розраховується експертами UNCTAD як співвідношення між часткою тієї або іншої країни в глобальному притоці прямих іноземних інвестицій та її часткою в глобальному ВВП.

ЛІТЕРАТУРА

1. Технологічна модернізація промисловості України / за ред. д-ра екон. наук Л. І. Федулової; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2008. – 472 с.
2. Технологічний імператив стратегії соціально-економічного розвитку України / за ред. д-ра екон. наук України Л. І. Федулової; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2011. – 656 с.
3. ЮНКТАД, Доклад о мировых инвестициях 2012. К инвестиционной политике нового поколения [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/World_Investment_Report.aspx
4. Статистичний щорічник України за 2011 р. [статистичне видання] / за ред. О. Г. Осауленка. – К.: Держстат, ТОВ «Август Трейд», 2012. – 566 с. – С. 206, 208.
5. Держстат України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

UKRAINIAN JOURNAL ЕКОНОМІСТ

Український журнал
«ЕКОНОМІСТ»
з 2011 року
представлений
у міжнародній економічній
наукометричній
базі RePEc.

У зв'язку
з розширенням
розміщення публікацій
в RePEc з 2013 року
змінюються вимоги
до змісту статей.
Уважно слідкуйте
за інформацією в наступних
номерах журналу і на сайті
<http://ua-ekonomist.com>